

LJUDSKA PRAVA ŽENA

RODNO OSJETLJIVI POGLED NA
LJUDSKA PRAVA
OSNAŽIVANJE ŽENA

*“Osnaživanje žena i ostvarenje
jednakosti žena i muškaraca
sastavni su dio ljudskih prava i
uvjet socijalne pravednosti te ih
se ne bi smjelo izdvajati kao
žensko pitanje.”*

PEKINŠKA DEKLARACIJA I PLATFORMA ZA
DJELOVANJE

PRIČA ZA ILUSTRACIJU

Slučaj iz života: Priča Marie da Penha Maia Fernandes

29. svibnja 1983. na Mariu da Penha Maia Fernandes pucao je njezin suprug Marco Antonio Heredia Viveiros dok je spavala. Srećom je preživjela, ali je zadobila teške ozljede i razne tjelesne i psihičke traume, uključujući neizlječivu paraplegiju. Samo dva tjedna po njezinu povratku iz bolnice, suprug koji je prvi napad zataškao izjavom da se radilo o pljački, pokušao ju je usmrтити električnim udarom dok se kupala. Nakon tog napada Državno odvjetništvo podnijelo je kaznenu prijavu protiv g. Viveirosa. Sudski postupak na prvostupanjskom općinskom sudu u Fortalezi trajao je osam godina. 4. svibnja 1991. porota je g. Viveirosa proglasila krivim za napad i pokušaj ubojstva te je osuđen na 10 godina zatvora. Nakon što je okrivljenik uložio žalbu, u drugostupanjskom postupku koji je počeo 1996. g. osuđen je na 10 godina i 6 mjeseci zatvora. No obrana je ulagala nove žalbe tako da konačna presuda zbog sporog djelovanja pravosudnih organa nije ni donesena. 20. kolovoza 1998. Maria da Penha Maia Fernandes, Centar za pravdu i međunarodno pravo (Center for Justice and International Law, CEJIL) te Latinoamerički i karipski odbor za zaštitu prava žena (CLADEM) podnijeli su tužbu Međuameričkoj komisiji za ljudska prava, navodeći da Savezna Republika Brazil u 15 godina nije uspjela okončati kazneni postupak

protiv g. Viveirosa. Osim što su iznijeli da su prekršeni članak 1., stavak 1 (obveza poštivanja prava), članak 8. (pravo na pravedan sudski postupak), članak 23. (pravo na jednaku zaštitu) i članak 25. (pravo na sudsku zaštitu) Američke konvencije o ljudskim pravima, u vezi s člancima 2. i 18. Američke deklaracije o pravima i dužnostima čovjeka, podnositelji zahtjeva naveli su i kršenje članaka 3., 4., 5. i 7. Međuameričke konvencije o sprječavanju, kažnjavanju i iskorjenjivanju nasilja nad ženama, iznimno važnog dokumenta koji je izrađen 1994. g. u gradu Belem do Para u Brazilu. Kao i u mnogim drugim predmetima, Brazil nije komentirao tužbu. U izvješću od 16. travnja 2001. g. Međuamerička komisija utvrdila je da je Brazil prekršio prava Marie da Penha Maia Fernandes na pravedan sudski postupak i sudsku zaštitu. Štoviše, utvrđeno je da je Brazil prekršio i članak 7. Konvencije iz Belem do Para. Temeљem izvješća Međuameričke komisije g. Viveiros uhićen je i priveden u zatvor 2002. g., gotovo 20 godina nakon prvog pokušaja da ubije suprugu.

IZVOR:

MEĐUAMERIČKA KOMISIJA ZA LJUDSKA PRAVA – ORGANIZACIJA AMERIČKIH DRŽAVA. 2001. IZVJEŠĆE BR. 54/01, PREDMET 12.051, MARIA DA PENHA MAIA FERNANDES – BRAZIL, 16. TRAVNJA 2001., DOSTUPNO NA INTERNETSKOJ STRANICI: <http://WWW.CIDH.OAS.ORG/ANNUALREP/2000NG/CHAPTERiii/MERITS/BRAZIL12.051.HTM>

PITANJA ZA RASPRAVU

1. Na koje temeljne probleme ukazuje opisani slučaj?
2. Kako se pravda može izvršiti ako pristup sudovima i tijekom sudskog postupka ovise o spolu žrtve?
3. Jesu li zakoni i propisi dovoljno jamstvo osiguranja jednakih mogućnosti za sve ljude? Što još osigurava jednako postupanje prema ženama i muškarcima?
4. Je li moguće spriječiti slične situacije? Navedite mehanizme na lokalnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini koji mogu poslužiti u tu svrhu.

POTREBNO JE ZNATI

1. LJUDSKA PRAVA ŽENA

Žene se već dugo bore da budu priznate kao potpuna ljudska bića i da im se zajamče temeljna ljudska prava. Nažalost, ta borba još uvijek traje. Iako je položaj žena na globalnoj razini umnogome poboljšán, društvene strukture i predrasude još uvijek priječe potpunu i neodložnu provedbu ljudskih prava žena diljem svijeta. Dvadeseto stoljeće donijelo je mnoga poboljšanja, ali i mnoga nazadovanja pa se čak ni u doba mira i napretka nije posebno obraćala pozornost na žene i njihova ljudska prava. No ipak, u svim povijesnim razdobljima bilo je junakinja koje su se borile za svoja prava, bilo oružjem ili riječima. Primjerice, 1948. godine prilikom izrade nacrtá Opće deklaracije o ljudskim pravima Eleanor Roosevelt ustrajala je na tome da se u članku 1. umjesto izraza “svi su ljudi braća” koristi izraz “sva su ljudska bića jednaka”. Ta formulacija jasno je posvjedočila da ljudska prava pripadaju svakom ljudskom biću, bez obzira je li ono žensko ili muško te potvrdila jednakost kao jedno od temeljnih načela ljudskih prava.

Načelo jednakosti u formalnopravnom značenju, u kojemu se ne pravi razlika između žena i muškaraca, često podrazumijeva skrivenu diskriminaciju žena. Zbog različitih položaja i uloga žena i muškaraca u društvu,

jednakost *de iure* često vodi diskriminaciji *de facto*. Stoga su aktivistkinje za ljudska prava žena primorane upozoravati na razlike između formalne i stvarne jednakosti.

Formalno poimanje jednakosti koje se temelji na pretpostavci jednakosti svih ljudi, u mnogim situacijama nije pomoglo ljudima koji se nalaze u nepovoljnom položaju. Pojam jednakosti treba pomaknuti prema prvoj definiciji jednakosti koja uzima u obzir pluralnost, razlike, nepovoljan položaj i diskriminaciju. Kao što naglašava Dairian Shanti u članku ‘Jednakost i strukture diskriminacije’: “Neutralnost ne dopušta osjetljivost za nepovoljan položaj određenih ljudi, zbog kojega se prema njima ne postupa jednako kao prema drugima. Zato pozornost treba usmjeriti na ‘jednake ishode’ ili ‘jednake dobrobiti’.” Istinska jednakost žena i muškaraca bit će postignuta samo ako se i formalna i stvarna jednakost u potpunosti realiziraju.

Rod i rašireno pogrešno shvaćanje ljudskih prava žena

Pojam ‘rod’ složeni je pojam koji obuhvaća ne samo žene i njihova ljudska prava, nego i muškarce. Počinje se upotrebljavati sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća, a Susan Moller, autorica knjige *Jednakost i strukture*

“Prenijeti snagu brojnosti u snagu djelovanja za žene, od žena, i u partnerstvu s muškarcima, bit će smisao sljedećega tisućljeća.”

AZZA KARAM

diskriminacije, definira ga kao “duboko ukorijenjenu institucionalizaciju spolnih razlika koja prožima naše društvo”. Pojam ‘rod’ dalje se razvijao pod utjecajem dinamičnih političkih, društvenih i gospodarskih transformacija širom svijeta. Tijekom izrade nacrtá Rimskog statuta Međunarodnog kaznenog suda državni predstavnici intenzivno su raspravljali o sadržaju pojma ‘rod’, a neki među njima protivili su se njegovu proširenju na spolnu orijentaciju te je 1998. godine u čl. 7. Rimskog statuta rod definiran kao: “dva spola, muški i ženski, unutar društvenog konteksta...”.

Unatoč tome, žene se često definira kao posebnu grupu, umjesto da se prihvati činjenica da žene čine polovicu stanovništva svijeta te polovicu stanovništva svake zemlje, svakog starosjedilačkog naroda i zajednice. Takvo se razmišljanje odražava u dokumentima u kojima se žene spominje u stavku ili poglavlju posvećenom ranjivim grupama

kao što su starosjedilački narodi, starije osobe, osobe s različitim sposobnostima i djeca. Sve te ranjive grupe povezuje činjenica da su bile i još uvijek jesu žrtve diskriminacije te i dalje nisu u mogućnosti u potpunosti uživati svoja temeljna prava.

Međutim, rod je korisna kategorija za analizu koja pomaže razumjeti kako žene i muškarci preuzimaju različite odgovornosti, uloge i položaje u društvu. Uvođenje rodne analize u teoriju i praksu ljudskih prava senzibilizira nas za razlike između žena i muškaraca u društvu te za specifične načine na koje se krše ljudska prava žena.

Očito je da treba poticati rodno osjetljivo razmišljanje kako bi svi mogli uživati ista prava bez obzira na svoj spol, boju kože, rasu i religiju.

Ljudska sigurnost i žene

Ljudska sigurnost i položaj žena tijesno su povezani budući da se tijekom sukoba rodna nejednakost i razlike među rodovima pogoršavaju. Izbjeglicama i prognanicima, većinu kojih čine žene, starije osobe i djeca, mora se posvetiti osobita pozornost te osigurati posebna zaštita.

Osim toga, ljudska sigurnost obuhvaća osiguravanje jednakog pristupa obrazovanju, socijalnim službama i zaposlenju svima u mirnodopsko vrijeme. Ženama se često uskraćuje puni pristup tim područjima. Dakle, ljudskopravni pristup ljudskoj sigurnosti, prema kojemu se ljudska sigurnost ne može postići ako se u potpunosti ne poštuju ljudska prava, može osobito koristiti ženama i djeci. U skladu s time, iskorjenjivanje svih oblika diskriminacije, osobito diskriminacije žena i djece, treba biti prioritet ako se želi postići sigurnost za čovječanstvo.

Od posebne važnosti za ljudsku sigurnost jest položaj žena u oružanom sukobu, o čemu će biti riječi kasnije.

2. DEFINICIJA I OPIS PROBLEMA

Ako se želi bolje razumjeti zašto žene danas traže ljudska prava, korisno je promotriti povijest pokreta za prava žena.

Povijesni osvrt

Francuska revolucija važan je povijesni događaj koji označava početak nastojanja žena da im se prizna jednakost u muškom svijetu. U to vrijeme nije samo započeo pokret za građanska i politička prava, nego je tada također utrput put prvom ženskom pokretu za slobodu i jednakost. Jedna od najpoznatijih zagovornica ženskog pokreta bila je Olympe de Gouges, autorica Deklaracije o pravima žene i građanke. Ona i mnoge njezine suradnice na giljotini su platile cijenu za svoju predanost.

“Žena se rađa slobodna i u svakom smislu ima jednaka prava kao muškarac.”

Članak 1. Deklaracije o pravima žene i građanke, 1789.

Velika Britanija također ima dugu i snažnu tradiciju borbe žena za jednakost u pravima te je se često naziva “kolijevkom feminizma”. Britanke su već tridesetih godina devetnaestog stoljeća počele zahtijevati pravo glasovanja. Borile su se različitim metodama više od 70 godina te su 1918. g. žene u dobi od 30 godina navise konačno dobile pravo glasovanja. Također su se zauzimale za pristup obrazovanju, pravo udanih žena na vlasništvo te pravo žena na obnašanje javnih dužnosti.

Žene su, osobito u Velikoj Britaniji i SAD-u, često pribjegavale radikalnim mjerama, uključujući štrajk gladu. Čuvena sufražetkinja Emily Davison svjesno je odabrala smrt, bacivši se pod konja kralja Georgea V. tijekom jedne utrke 1913. godine.

Međunarodno vijeće žena osnovano je davne 1888. te postoji još i danas. Sjedište mu je u Parizu i aktivno djeluje na promicanju prava žena putem međunarodnih susreta, regionalnih, subregionalnih i nacionalnih seminara i radionica, intenzivnih razvojnih

projekata u suradnji s međunarodnim agencijama, rezolucija Opće skupštine Ujedinjenih naroda, suradnje s drugim nevladinim udrugama na svim razinama te trogodišnjih planova djelovanja koje izrađuje pet stalnih odbora Vijeća.

Prvo međuvladino tijelo posvećeno ljudskim pravima žena bila je Međuamerička komisija za žene, osnovana 1928. za regiju Latinske Amerike. Međuamerička komisija za žene bila je zadužena za izradu nacrtu Međuameričke konvencije o državljanstvu žena, koju je usvojila Organizacija američkih država 1933. godine. Taj dokument potaknuo je raspravu o razradi pravnog okvira za zaštitu ljudskih prava u Latinskoj Americi.

Od samih početaka Ujedinjenih naroda 1945. žene su nastojale sudjelovati u strukturama UN-a i skrenuti pozornost na ženska pitanja u sadržaju instrumenata i mehanizama za ljudska prava kao i u njihovoj provedbi.

Komisija za položaj žena (*Commission on the Status of Women, CSW*) osnovana je

1946. sa zadaćom promicanja prava žena diljem svijeta. Prva predsjedateljica Komisije bila je Bodil Boegstrup iz Belgije. Trenutno tu dužnost obnaša druga predsjedateljica, Kyung-wha Kang. Komisija se zalagala da se prava žena izrijeком uključe u Opću deklaraciju o ljudskim pravima.

Premda su žene od samih početaka jednako pridonosile razvoju međunarodnih političkih, gospodarskih i društvenih sustava, ženskim pitanjima posvećivana je minimalna pozornost. Budući da se u dokumentima o ljudskim pravima desetljećima zrcalila neosjetljivost za pitanja rodne ravnopravnosti, mnogi ljudi također su bili neosjetljivi za ta pitanja. Temeljna prava više od polovice čovječanstva bila su zanemarena, što neizbježno navodi na zaključak da s obzirom da mnoga društva širom svijeta još uvijek nisu rodno neutralna i u njima su žene i dalje diskriminirane, međunarodni i nacionalni zakoni ne mogu biti rodno neutralni.

Tek sedamdesetih godina, uslijed nejednakosti u mnogim područjima svakodnevnog života, siromaštva žena i diskriminacije djevojčica, Ujedinjeni narodi odlučuju proglasiti **UN-ovo Desetljeće žena: jednakost, razvoj i mir** od 1976. do 1985. godine. Desetljeće je

“U svrhu ove Konvencije izraz 'diskriminacija žena' označava svako razlikovanje, isključivanje ili ograničavanje po osnovi spola, kojemu je posljedica ili svrha ugroziti ili onemogućiti priznanje, uživanje ili ostvarenje ljudskih prava i temeljnih sloboda ženama, temeljem jednakosti muškaraca i žena, u političkom, gospodarskom, društvenom, kulturnom, građanskom ili drugom području, bez obzira na njihovo bračno stanje.“

Članak 1. Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW)

Osim toga, CEDAW obvezuje države stranke da:

- Uključe načelo jednakosti muškaraca i žena u svoj ustav i druge odgovarajuće zakone;
- Osiguraju primjenu načela jednakosti u praksi;
- Usvoje odgovarajuće zakonske i druge mjere, uključujući sankcije gdje je to nu-

kulminiralo 1979. usvajanjem Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, CEDAW*). To je najvažniji instrument u području ljudskih prava za zaštitu i promicanje prava že-

žno, kojima će zabraniti svaku diskriminaciju žena;

- Uspostave pravnu zaštitu prava žena na jednakoj osnovi kao što se štite prava muškaraca;
- Suzdrže se od uključivanja u bilo koje djelo ili praksu diskriminacije žena te se pobrinu da vlasti i institucije djeluju u skladu s tom obvezom;
- Poduzmu sve potrebne mjere da se iskorijeni diskriminacija žena od strane bilo koje osobe, organizacije ili poduzeća;
- Povuku sve odredbe nacionalnih kaznenih zakona kojima se diskriminira žene;
- Osiguraju potpuni razvoj i napredak žena u cilju njihova uživanja ljudskih prava i temeljnih sloboda na osnovi jednakosti s muškarcima;
- Promijene društvene i kulturne obrasce ponašanja muškaraca i žena;
- Iskorijene predrasude te običajne i druge prakse koje se temelje na ideji infe-

na. Njime su žene prvi puta priznate kao potpuna ljudska bića. CEDAW sadrži građanska i politička te gospodarska, socijalna i kulturna prava, ujedinjujući ljudska prava koja su dotad bila podijeljena u dvije kategorije.

riornosti ili superiornosti jednog od spolova ili na stereotipnoj ulozi muškarca i žene;

- Osiguraju da obiteljski odgoj obuhvati ispravno razumijevanje majčinstva kao socijalne funkcije i prepoznavanje zajedničke odgovornosti muškaraca i žena za podizanje i razvoj njihove djece, uz razumijevanje da su interesi djeteta od najveće važnosti u svim slučajevima;
- Poduzmu sve potrebne korake za suzbijanje svih oblika trgovanja ženama i iskorištavanja prostitucije žena;
- Osiguraju ženama pravo glasovanja na svim izborima i javnim referendumima, kao i pravo da budu birane na svim izborima;
- Zajamče ženama jednakost u pravima s muškarcima glede stjecanja, promjene ili zadržavanja državljanstva;
- Osiguraju ženama jednakost u pravima s muškarcima u području obrazovanja.

Konvencija regulira pitanja javnog i privatnog života žena. Nekoliko članaka bave se ulogom žene u obitelji i društvu, potrebom za podjelom odgovornosti unutar obitelji te nužnošću mijenjanja društvenih i kulturnih sustava u kojima su žene u podređenom položaju. Jedino će takve korjenite promjene dovesti do ostvarenja ljudskih prava žena na globalnoj razini. Nakon što ratificira CEDAW država se obvezuje svim prikladnim sredstvima i bez odgode provoditi politiku ukidanja diskriminacije žena kao i svakog drugog oblika diskriminacije.

6. listopada 1999. Opća skupština UN-a donijela je povijesnu odluku za žene usvojivši konsenzusom **Opcijski protokol uz Konvenciju o ukidanju svih oblika diskriminacije žena**, koji sadrži 21 članak, te pozvala sve države članice Konvencije da ga ratificiraju što je prije moguće. Protokol daje mogućnost upućivanja individualnih tužbi Komisiji osnovanoj temeljem Konvencije. Opcijski protokol potpisalo je 75 država, a već su ga ratificirale 62 države (do 18. lipnja 2004.).

IZVOR:

[HTTP://WWW.UN.ORG/WOMENWATCH/DAW/CEDAW/SIGOP.HTM](http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/sigop.htm)

Svjetska konferencija o ljudskim pravima održana u lipnju 1993. u Beču okupila je tisuće aktivista i stručnjaka za ljudska prava. **Bečka deklaracija i Program djelovanja**, koji su usvojeni na Konferenciji, naglašavaju promicanje i zaštitu ljudskih prava žena i djevojčica te sprječavanje nasilja nad ženama. U Bečkoj deklaraciji potvrđuje se da su ljudska prava žena i djevojčica neotuđiv, sastavni i nedjeljivi dio općih ljudskih prava. Također se iznosi da potpuno i jednako sudjelovanje žena u političkom, građanskom, gospodarskom, društvenom i kulturnom životu na nacionalnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini te iskorjenjivanje svih oblika diskriminacije na temelju spola, predstavljaju prioritetne ciljeve međunarodne zajednice.

U okviru svog mandata Komisija za položaj žena organizirala je četiri **globalne konferencije** s ciljem da prava žena učini sastavnim dijelom ljudskih prava:

- Meksiko, 1975.
- Kopenhagen, 1980.
- Nairobi, 1985.
- Peking, 1995.

Nadalje, 2000. godine u New Yorku održana je 23. posebna sjednica Opće skupštine UN-

a na temu: *“Žene 2000.: jednakost spolova, razvoj i mir za 21. stoljeće”*, s ciljem procjene napretka u ispunjavanju obveza koje su vlade preuzele na Svjetskoj konferenciji o ženama u Pekingu 1995. godine. Stoga je skup u New Yorku nazvan *“Peking + 5”*.

Plan djelovanja, instrument koji se donosi nakon konferencije, sadrži niz politika i mjera koje države trebaju provesti u svrhu postizanja jednakosti žena i muškaraca.

Pekinška platforma za djelovanje, usvojena na UN-ovoj Četvrtoj svjetskoj konferenciji o ženama 1995., osobito je važna. Preambula i 12 poglavlja Platforme najpotpuniji su program ljudskih prava žena, sadrže globalnu analizu položaja žena te pregled politika, strategija i mjera za promicanje prava žena širom svijeta. Posebna pozornost usmjerena je na sljedećih **12 kritičnih područja**: siromaštvo, obrazovanje, zdravlje, nasilje, oružani sukob, gospodarstvo, odlučivanje, institucionalne mehanizme, ljudska prava, medije, okoliš, djevojčice te institucionalne i financijske sporazume.

Žene i siromaštvo

Da bi se razumjelo kako siromaštvo različito utječe na žene i muškarce, nužno je promotriti rodnu podijeljenost koja karakterizira

većinu svjetskih tržišta rada. Žene vrlo često rade u domaćinstvu, skrbe za djecu, bolesne i starije osobe, obavljaju poslove za koje nisu plaćene i gotovo nikad nemaju primjereno osiguranje unatoč tome što je doprinos žena društveno i gospodarski nužan i trebalo bi ga visoko cijiniti.

Podjela rada temeljena na rodu jedna je od strukturalnih dimenzija siromaštva koja pogađa žene. Također je strukturalna dimenzija siromaštva biološka funkcija majčinstva shvaćena kao društvena funkcija roditeljstva i kao društvena odgovornost.

 Modul o radu i modul o slobodi od siromaštva.

Siromaštvo također nastaje zbog nejednakih naknada za jednaki rad te zbog uskraćivanja ili ograničavanja pristupa obrazovanju, javnim i socijalnim službama, pravima nasljeđivanja te vlasništvu nad zemljom.

Politička dimenzija siromaštva ukazuje na nejednakost u pravima pojedinih članova društva, koja je karakteristična za naša društva te predstavlja značajnu prepreku u ostvarenju pristupa građanskim, političkim, gospodarskim, socijalnim i kulturnim ljudskim pravima. Osim toga, siromaštvo smanjuje pristup informacijama i mogućnosti sudjelovanja građana u odlučivanju pri javnim institucijama. Nadalje, u kontekstu mig-

“Iako siromaštvo pogađa kućanstvo u cjelini, zbog rodne podjele rada i odgovornosti za kućanstvo, ono nesrazmjerno pogađa žene, koje nastoje upravljati kućanskom potrošnjom i proizvodnjom u uvjetima sve veće neimaštine.”

PEKINŠKA PLATFORMA ZA
DJELOVANJE

racija siromaštvo vodi širenju trgovine ženama, što je osobito karakteristično za Latinšku Ameriku, Aziju i Istočnu Europu.

Žene i zdravlje

Zdravlje žene obuhvaća emocionalno, socijalno i tjelesno blagostanje žene. Određuju ga socijalni, politički i gospodarski kontekst u kojem žene žive te biologija. Reproductivno zdravlje je stanje potpunog tjelesnog, mentalnog i socijalnog blagostanja i spolnog zdravlja, čija je svrha unapređenje života i međuljudskih odnosa. Odnosi jednakosti između muškaraca i žena u pitanjima seksualnih veza i reprodukcije zahtijevaju obostrano poštovanje, pristanak i dijeljenje odgovornosti. No stvarnost je drugačija, što poka-

Statistike iz Čilea za 1996. godinu pokazuju da muškarci nose 65% komercijalne proizvodnje i ne obavljaju nikakve kućanske poslove, dok žene nose 37% komercijalne proizvodnje i obavljaju 100% kućanskih poslova. Neplaćeni rad takva obima održava postojeće društvene odnose i predstavlja strukturalnu osnovu siromaštva žena.

ROSA BRAVO (1998.)

zuje sljedeći primjer s Filipina.

 Modul o zdravlju

Najveći uzrok smrtnosti žena u reproduktivnoj dobi povezan je s trudnoćom i porođajem. Krvarenje nakon porođaja na samom je vrhu ljestvice, za njim slijede poremećaji s visokim tlakom u trudnoći (pred eklampsija i eklampsija). Na Filipinima svaka šesta trudnoća završi ilegalnim pobačajem, bilo zato što je neplanirana ili pak zato što je neželjena. Procjenjuje se da se godišnje izvede između 300.000 i 400.000 ilegalnih pobačaja, od kojih mnogi završe komplikacijama kao što su sepsa ili smrt. Najmanje 2 milijuna udanih žena u reproduktivnoj dobi želi provoditi planira-

nje obitelji, ali to im nije moguće iz različitih razloga, uključujući nedostatak pristupa službama za planiranje obitelji.

Procjenjuje se da je 7 milijuna žena u reproduktivnoj dobi izloženo visokom riziku u trudnoći zbog nekog od sljedećih razloga: žena je premlada (mlađa od 18 godina); rodila je već četiri ili više puta; trudnoće su slijedile vremenski preblizu jedna drugoj; žena je istodobno bolesna. Unatoč navedenim rizicima, očekuje se da će 2,6 milijuna tih žena svake godine ipak ostati u drugom stanju.

... stopa smrtnost majki od 172 na 100.000 rođene žive djece i stopa smrtnosti djece od 36 na 1000 rođene žive djece... među najvišima su u svijetu.

DOMINI M. TORREVILLAS (2002.)

Policija je oslobodila 24 žene iz Poljske, Rusije, Italije, Albanije i Turske prilikom upada u njemačku javnu kuću gdje su bile držane kao ropkinje i prostitutirane. Dvije žene bile su zaključane 7 mjeseci bez dnevne svjetlosti. Uhićena je banda od šesnaestoro kriminalaca iz Turske, Italije i Albanije, a za šestoricom se još traga. Navodno je troje policijskih službenika iz Luedenscheida radilo s mrežom trgovaca ljudima. To je bila jedna od najvećih operacija protiv organiziranog kriminala u Njemačkoj.

ERICH REIMANN (1996.)

Žene i nasilje

U mnogim su društvima žene i djevojke, bez obzira na imetak kojim raspolažu te klasu i kulturu kojoj pripadaju, izložene fizičkom, seksualnom i psihičkom nasilju, kako u javnom tako i u privatnom životu. Žene su često žrtve silovanja, seksualnog zlostavljanja, seksualnog uznemiravanja ili zastrašivanja. Seksualno ropstvo, prisiljavanje na trudnoću, prisiljavanje na prostituciju, sterilizacija, prisiljavanje na pobačaj, prenatalni izbor spola i ubojstvo ženske djece također predstavljaju nasilje nad ženama. Sva ta nasilna djela krše ljudska prava i temeljne slobode žena ili onemogućuju njihovo ostvarenje.

Stoga **Deklaracija o ukidanju nasilja nad ženama**, koju je Opća skupština Ujedinjenih naroda usvojila konsenzusom 1993., ima veliku važnost kao oruđe za sprječavanje nasilja nad ženama. Nadalje, 1994. osnovana je institucija **Posebnog izaslanika za nasilje nad ženama**.

 Primjena i praćenje

Nasilje nad ženama obuhvaća, ali nije ograničeno na sljedeće:

- a) Fizičko, seksualno i psihičko nasilje u obitelji, uključujući batine, seksualno zlostavljanje ženske djece u kućanstvu, nasilje vezano uz miraz, silovanje u braku, sakaćenje ženskih genitalija i druge tradicionalne prakse koje su štetne za žene, nasilje u izvanbračnim zajednicama i nasilje vezano uz iskorištavanje;
- b) Fizičko, seksualno i psihičko nasilje u zajednici, uključujući silovanje, seksualno zlostavljanje, seksualno uznemiravanje i zastrašivanje na poslu, u obrazovnim ustanovama i drugdje, trgovanje ženama i prisiljavanje na prostituciju;
- c) Fizičko, seksualno i psihičko nasilje koje država počinu ili pak propusti kazniti, gdje god da se dogodi.

Članak 2. Deklaracije o ukidanju nasilja nad ženama

Osim međunarodnog sustava, sprječavanju ili iskorjenjivanju nasilja nad ženama posvećene su i neke regionalne organizacije. Primjerice, u međuameričkom sustavu ljudskih prava postoji **Međuamerička konvencija o sprječavanju, kažnjavanju i iskorjenjivanju nasilja nad ženama**, nastala 1995. u Belem do Para.

 Dobra praksa

Žene i oružani sukob

Žene često postaju prve žrtve nasilja tijekom rata i oružanog sukoba. U eseju *Druga fronta: logika seksualnog nasilja* Ruth Seifert pokazuje da vojna strategija u mnogim slučajevima radi uništenja neprijatelja kao metu uzima žene. Silovanje, koje je tijekom oružanih sukoba česta pojava, kazneno je djelo, a može predstavljati čak i genocid kad se čini s namjerom da se u cijelosti ili djelomično uništi grupa ljudi, kako je ustvrdio Međunarodni kazneni sud za Ruandu u presudi Jean-Paul Akayesu. "Etničko čišćenje" kao ratna strategija i silovanje kao jedna od njezinih metoda moraju se kazneno goniti i ne smiju se više skrivati iza nekažnjivosti. Statut Međunarodnog kaznenog suda iz 1998. prvi put u povijesti izričito navodi kaznena djela kao što su silovanje, prisiljavanje na trudnoću, prisiljavanje na prostituciju itd. te omogućuje sustav kojemu je cilj donijeti pravdu

Većina dokumentiranih slučajeva dogodila se od jeseni 1991. do kraja 1993., s najvećom koncentracijom slučajeva između travnja i studenog 1992. Nadalje, iako su prijavljeni slučajevi silovanja Muslimanki, Hrvatice i Srпкиnje, većina slučajeva odnosi se na silovanje Muslimanki iz Bosne i Hercegovine koje su počinili Srbi. Počinitelji su bili vojnici, paravojne skupine, lokalna policija i civili. Broj silovanja nije utvrđen. Delegacija Europske zajednice iznijela je brojku od 20.000; bosansko Ministarstvo unutarnjih poslova govori o 50.000; stručno povjerenstvo odbilo je špekulirati o brojevima.

CATHERINE N. NIARCHOS (1995.)

žrtvama te kazniti počinitelje takvih zlodjela koji su pod njegovom jurisdikcijom.

Žene rijetko kada imaju aktivnu ulogu u odlučivanju koje dovodi do oružanih sukoba. Umjesto toga, one rade na očuvanju društvenog poretka tijekom sukoba i trude se osigurati što normalniji život. K tome, žene "često snose nesrazmjeran udio posljedica rata", kako stoji u informacijskom glasilu o poslijeratnoj obnovi Međunarodnog centra za istraživanje žena. Mnoge žene ostaju

udovice te se suočavaju s nesagledivim tere-
tom izdržavanja obitelji, dok se istodobno i same moraju nositi s traumama uzrokovanim nasiljem tijekom sukoba, osobito seksualnim nasiljem. Sve su to čimbenici na koje treba obratiti više pozornosti, osobito u budućim mirovnim misijama, kako bi se ženama što više pomoglo u skladu s njihovim posebnim potrebama.

Žene i prirodni resursi

U djelu *Monokulture, monopoli, mitovi i maskulinizacija poljoprivrede* autorica Vandana Shiva pokazuje da u Indiji žene igraju važnu ulogu u očuvanju znanja o prirodnim resursima i okolišu. Prema autorici, "žene poljoprivrednice tisućljećima su čuvarice sjemena i uzgajivačice sjemenskih kultura". To nije slučaj samo u Indiji, već u cijelom svijetu. Zahvaljujući upravljanju prirodnim resursima i njihovoj uporabi žene osiguravaju hranu svojoj obitelji i zajednici.

Propadanje prirodnih resursa ima negativan učinak na zdravlje, dobrobit i kvalitetu življenja cijelog stanovništva, ali osobito utječe na žene. Uz to, donositelji odluka, većinom muškarci, rijetko uzimaju u obzir znanje, vještine i iskustvo žena.

Fenomen biopiratstva, odnosno pojava da zapadne korporacije krađu stoljećima skupljano kolektivno znanje i inovacije žena trećeg svijeta, dosegao je razmjere epidemije. 'Biopiratstvo' se danas opravdava kao novo 'partnerstvo' između poljoprivrednih tvrtki i žena trećeg svijeta. Za nas krađa ne može biti temelj partnerstva.

VANDANA SHIVA (1998.)

Žensko dijete

U mnogim zemljama ženska djeca su diskriminirana od najranije životne dobi, tijekom djetinjstva, sve do odrasle dobi. Zbog štetnih stavova i običaja kao što su osakaćivanje ženskih genitalija, davanje prednosti sinovima, rano stupanje u brak, seksualno iskorištavanje te običaji vezani uz zdravlje i podjelu hrane, u nekim dijelovima svijeta manji broj djevojčica nego dječaka doživi odraslu dob. U društvima koja daju prednost sinu nad kćerkom, čedomorstvo ženske djece raširena je praksa. Zbog nedostatka zakona koji bi ih štitili ili neprovođenja postojećih zakona, djevojčice su izložene svim vrstama nasilja, osobito seksualnom nasilju. U mnogim dijelovima svijeta djevojčice se suočavaju s diskriminacijom u pristupu obrazovanju i specijaliziranoj izobrazbi.

Novinski članak iz Indije

U još jednom nedavnom slučaju čedomorstva ženskog djeteta, roditelji, baka i djed otrovom su usmrtili novorođenu djevojčicu u jednom selu u okrugu. Roditelji, baka i djed uhićeni su te je protiv njih pokrenut postupak prema sekciji 302 IPC-a (koja se odnosi na ubojstvo), izjavio je okružni načelnik policije, M. N. Manjunatha novinarima u subotu. Rekao je da je administrativni dužnosnik sela Mollahalli Pudur podnio prijavu protiv obitelji Kavitha koja je prošlog tjedna otrovala svoju novorođenu treću djevojčicu.

IZVOR:

[HTTP://NEWSARCHIVES.INDIAINFO.COM/2000/12/17/17FEMALE.HTML](http://newsarchives.indiainfo.com/2000/12/17/17FEMALE.HTML)

3. INTERKULTURALNA GLEDIŠTA I KONTROVERZNA PITANJA

Ideja univerzalnosti iznimno je važna za ljudska prava, a osobito za prava žena. Kulturne različitosti prečesto se koriste kao izgovor, odnosno prepreka za punu provedbu

ljudskih prava žena. Dokument usvojen na Svjetskoj konferenciji o ljudskim pravima u Beču 1993. od ključne je važnosti za žene, jer ističe:

Platforma za djelovanje potvrđuje da sva ljudska prava – građanska, kulturna, gospodarska, politička i socijalna, uključujući pravo na razvoj u skladu s Bečkom deklaracijom i Programom djelovanja usvojenim na Svjetskoj konferenciji o ljudskim pravima – jesu opća, nedjeljiva, međuovisna i međusobno povezana. Konferencija potvrđuje da su ljudska prava žena i djevojaka neotuđiv, sastavni i nedjeljivi dio općih ljudskih prava. Osigurati potpuno i jednako ostvarenje svih ljudskih prava i temeljnih sloboda žena i djevojaka prioritetna je zadaća vlada i Ujedinjenih naroda te je od najveće važnosti za unapređenje života žena.

Unatoč širokoj prihvaćenosti koncepta univerzalnosti, u mnogim dijelovima svijeta u pogledu svakodnevnog života žena još uvijek postoji mnoštvo neriješenih pitanja. U nekim religijama prema ženama se ne postupa jednako kao prema muškarcima. Uskraćivanje ženama jednakog pristupa obrazovanju i mogućnostima zaposlenja te otvoreno isključivanje žena iz političkog odlučivanja smatra se normalnim. U nekim ekstremnim

slučajevima takve politike i shvaćanja čak predstavljaju prijetnju za osobnu sigurnost žena i njihovo pravo na život.

Godine 2002. šerijatski sud osudio je jednu mladu Nigerijku na smrt kamenovanjem. Prema australskom ogranku organizacije Amnesty International, jedini navodni zločin Amine Lawal bio je rođenje vanbračnog djeteta. Presuda je izazvala veliko negodovanje u međunarodnoj zajednici te dovela u pitanje sukladnost nekih kulturoloških i religijskih običaja s univerzalnošću ljudskih prava.

Jedan drugi religijski običaj koji pogađa život žena karakterističan je za Indiju. Radi se o hinduističkoj tradiciji spaljivanja udovice s preminulim suprugom, tzv. *sati*. Iako su ga britanske vlasti zabranile 1829., *sati* još uvijek postoji, što pokazuje posljednji dokumentirani slučaj iz 2002. godine.

Sudjelovanje žena u političkom životu danas se smatra važnijim nego ikad jer žene na taj način najbolje mogu unapređivati svoj položaj. U posljednjih 50 godina sve veći broj žena ostvaruje pravo glasovanja, kandidiranja za javne dužnosti i njihova obnašanja. Očekuje se da će to dovesti do politike osjetljivije na rodna pitanja diljem svijeta.

 Modul o demokraciji

“Sudjelovanje žena u političkom životu ne može se više shvaćati kao usluga koju ženama omogućuju ustanove u kojima još uvijek dominiraju muškarci, nego kao odgovornost i obveza za stvaranje svijeta u kojemu će biti više jednakosti i demokracije“.

BENGT SÄVE-SÖDERBERGH, GLAVNI
TAJNIK MEĐUNARODNOG
INSTITUTA ZA DEMOKRACIJU I
POMOĆ NA IZBORIMA
(INTERNATIONAL INSTITUTE FOR
DEMOCRACY AND ELECTORAL
ASSISTANCE, IDEA)

Od vremena pada komunizma žene u postkomunističkim zemljama zarađuju otprilike za trećinu manje od svojih muških kolega na istom radnom mjestu, s istim kvalifikacijama. U Europskoj uniji članak 141. Ugovora o Europskoj zajednici zahtijeva istu plaću za isti posao za muškarce i žene s istim kvalifikacijama. Međutim, praksa u mnogim zemljama članicama EU još je uvijek daleko od **iste naknade za isti posao za muškarce i žene**.

 Modul o radu

Običaji i tradicije također predstavljaju izvor opasnosti za djevojčice i tinejdžerke. **Sakaćenje ženskih genitalija** (*Female Genital Mutilation, FGM*) izvedeno je, prema nekim procjenama, na 135 milijuna djevojaka i žena u svijetu. Štoviše, prema organizaciji Amnesty International dva milijuna djevojaka godišnje izloženo je opasnosti od sakaćenja, što znači da se svakoga dana s tom opasnošću suočava približno 6000 djevojaka. Glavna područja gdje se provodi ovaj običaj su dijelovi Afrike i neke zemlje Bliskog istoka. Iseljeničke zajednice prenijele su običaj sakaćenja ženskih genitalija u neke dijelove Azije i Pacifika, Sjeverne i Latinske Amerike te Europe.

Tradicija sklapanja **brakova među djecom** također dovodi do mnogih zdravstvenih problema ženske djece. Običaj je uglavnom uvriježen u Aziji. Brak u ranoj dobi neizbježno rezultira ranim majčinstvom i uzrokuje *“stopu smrtnosti majki koja je pet puta veća među djevojčicama u dobi od 10 do 14 godina nego među ženama u dobi od 20 do 24 godine“*, stoji u dokumentu Odbora nevladinih udruga pri UNICEF-u, posvećenom zdravstvenim problemima ženske djece. Odbor nevladinih udruga pri UNICEF-u također iznosi podatke o virusu HIV/AIDS, koji pokazuju da su ženska djeca izložena većem riziku od zaraze tim virusom, bilo preko majki ili zbog seksualnog nasilja kao što je silovanje.

4. PRIMJENA I PRAĆENJE

Kako bi se ljudska prava žena u potpunosti ostvarila, potrebno je uložiti velike napore u reinterpretaciju mnogih međunarodnih instrumenata za ljudska prava te u razvoj novih mehanizama koji će osigurati ravnopravnost spolova.

U **primjeni ljudskih prava žena** postoje različiti pristupi koje mogu koristiti ne samo vlade već i civilno društvo.

- Primarno je širenje znanja o instrumentima i mehanizmima za ljudska prava žena putem **obrazovanja za ljudska prava** u formalnom i neformalnom obrazovnom sustavu. Nema načina da žene ostvare svoja prava ako ne znaju koja im prava pripadaju.
- Sljedeći korak jest **potaknuti žene da nadziru svoju državu** kako bi pratile ispunjavanje li ona dužnosti propisane instrumentima ljudskih prava koje je ratificirala. Ako država ne ispunjava ispravno svoje obveze, nevladine udruge mogu pripremiti alternativna izvješća, tj. takozvana izvješća “u sjeni” te ih podnijeti posebnom odboru. Žene treba potaknuti da izrađuju alternativna izvješća za Odbor CEDAW-a i druga ugovorna tijela. Izvješća u sjeni

omogućuju članovima civilnog društva da pozovu na odgovornost svoje vlade glede dužnosti i obveza koje su preuzele na međunarodnoj razini. Ona također pridonose podizanju svijesti o postupcima izvještavanja o provedbi CEDAW-a u pojedinim zemljama.

- U zemljama koje još nisu ratificirale **Opći protokol uz CEDAW** potrebno je organizirati kampanje radi lobiranja za brzu ratifikaciju Protokola. Ratifikacijom Općinskog protokola država dozvoljava Odboru za ukidanje diskriminacije žena da **zaprima i razmatra tužbe pojedinaca ili grupa** pod jurisdikcijom te države. Odbor također prati djeluju li države stranke u skladu s obvezama CEDAW-a.
- Važan korak ka potpunoj provedbi instrumenata za prava žena jest **izobrazba žena za zagovaranje uporabe mehanizama za ljudska prava**. Trenutno je vrlo malo žena upoznato s međunarodnim instrumentima za ljudska prava, a još ih manje pozna ispravan postupak uporabe tih instrumenata.

Svjetska konferencija o ljudskim pravima održana u Beču 1993. podržala je uspostavu novog mehanizma, **Posebnog izvjestitelja o nasilju nad ženama**. Gđa Radhika Coomaraswamy iz Šri Lanke obnašala je tu dužnost od 1994. do 2003., kada ju je naslijedila Yakin Ertürk iz Turske. U sklopu svog mandata ona posjećuje različite zemlje gdje istražuje nasilje nad ženama, te daje preporuke o tome kako uskladiti nacionalne s međunarodnim zakonskim normama u području ljudskih prava žena.

Unatoč znatnim poboljšanjima u području ljudskih prava žena tijekom posljednjih 30 godina, jačanje ultrakonzervativne misli i fundamentalizma u mnogim društvima dovelo je do silnog nazadovanja u pogledu ostvarenja ljudskih prava žena. Stoga je krajnje važno ustrajno i pod svaku cijenu naglašavati nužnost pune provedbe ljudskih prava žena.

DOBRO JE ZNATI

1. DOBRA PRAKSA

Posljednjih godina vlade i nevladine organizacije upustile su se u težak proces razrade pravno obvezujućih normi za osiguranje prava žena te u projekte velike praktične vrijednosti za ostvarivanje postavljenih ciljeva.

Postupak **tumačenja** međunarodnih instrumenata ljudskih prava na rodno osjetljivi način već je započeo. Kao jedan od najboljih primjera u prilog tome jest Opći komentar br. 28 kojeg je UN-ov Odbor za ljudska prava usvojio u ožujku 2000. Odbor je u tom komentaru na temelju članka 3. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, koji govori o jednakom pravu muškaraca i žena na uživanje svih građanskih i političkih prava, protumačio sve članke Pakta kroz rodno osjetljivu prizmu.

Godine 1992. **CLADEM**, Latinoamerički i karipski odbor za obranu prava žena, pokrenuo je kampanju u kojoj su sudjelovale organizacije iz cijelog svijeta, radi sastavljanja nacрта Opće deklaracije o ljudskim pravima sa stajališta roda. Danas se ta Deklaracija koristi kao deklaracija "u sjeni" u svrhu podučavanja. Cilj je potaknuti žene ne samo da uče o ljudskim pravima, već također da u taj

okvir unesu vlastita iskustva, potrebe i želje izražene na vlastitom jeziku.

Usvajanje **Međuameričke konvencije za sprječavanje, kažnjavanje i ukidanje nasilja nad ženama** 1995. u **Belemu do Para** u Brazilu predstavlja jedan od najznačajnijih događaja u povijesti borbe za prava žena unutar sustava ljudskih prava. Konvenciju je izradila Međuamerička komisija za žene. Proces izrade trajao je 5 godina. Ratificirale su je gotovo sve države regije te predstavlja politički i pravni okvir za sustavno rješavanje problema nasilja, koji obvezuje države na provedbu politike sprječavanja nasilja i pomoći žrtvama nasilja.

U pogledu **Afričke povelje za ljudska prava i prava naroda** pozitivan korak k većoj rodnoj osjetljivosti u tumačenju Povelje predstavlja *Dodatni protokol o pravima žena*, kojeg je **Afrička unija (AU)** usvojila 11. srpnja 2003. g.

Desetljeće naroda za obrazovanje za ljudska prava (*People's Decade of Human Rights Education, PDHRE*) znatno je doprinijelo unapređenju prava žena svojom **Putovnicom za dostojanstvo** te serijom video filmova pod naslovom **Žene drže nebo**. Putovnica za dostojanstvo, globalni pregled 12 ključnih problemskih područja Pekinške platforme za dje-

lovanje, razmatra pravne obveze u odnosu na stvarni položaj žena u nizu zemalja, na temelju stručnih izvješća te iskustava žena. Jedan drugi priručnik, **Između njihovih priča i naših stvarnosti**, nastao je uz potporu Bečkog instituta za razvoj i suradnju i Odjela za razvojnu suradnju austrijskog Ministarstva vanjskih poslova 1999. u povodu dvadesete obljetnice CEDAW-a. Priručnik se koristi uz spomenutu seriju video filmova **Žene drže nebo**. Svojim dragocjenim doprinosom organizacija Desetljeće naroda za obrazovanje za ljudska prava dala je vrijedan materijal za izobrazbu budućih generacija aktivista za prava žena.

Godine 2002. njemačka nevladina udruga **"Terre des Femmes"** organizirala je kampanju protiv trgovanja ženama i dala potporu projektu Malinowka iz Minska u Bjelorusiji, kojim se žene informira i upozorava na opasnost trgovanja ženama radi seksualnog zlostavljanja i prisiljavanja na prostituciju. Nova kampanja te udruge usredotočena je na zaustavljanje prisilnog sklapanja brakova te borbu protiv nasilja nad ženama.

2. TRENDОВИ

Tijekom posljednjeg desetljeća **ženske nevladine udruge** aktivno su se uključile u raspravu o brojnim pitanjima ljudskih prava i humanitarnog prava. Godine 1998. grupa žena sudjelovala je na konferenciji za izradu nacarta Statuta Međunarodnog kaznenog suda u Rimu, kako bi osigurale punu zastupljenost i uključenost ljudskih prava žena. Žene su shvatile da *bez organiziranog sudjelovanja žena, ženska pitanja neće biti primjereno zastupana i promicana*. Sudeći prema Rimskom statutu, koji je stupio na snagu 1. srpnja 2002., u tome su uspjele.

Međunarodno humanitarno pravo našlo se na prekretnici zahvaljujući Statutu **Međunarodnog kaznenog suda** iz 1998. Zbivanja na području bivše Jugoslavije i Ruande pokazala su da zaštita žena i njihovih ljudskih prava mora biti dio mandata Međunarodnog kaznenog suda. Do 10. travnja 2003. Rimski statut potpisalo je 139, a ratificiralo već 89 država.

Rimski statut po prvi put u povijesti izričito navodi i sankcionira razna kaznena djela žrtve kojih su najčešće žene. Primjerice, u čl. 7. (1) stoji da silovanje, seksualno ropstvo, prisiljavanje na prostituciju, prisiljavanje na trudnoću, prisiljavanje na sterilizaciju ili bilo

“U ovom trenutku odala bih priznanje Sastanku žena za rodnu pravdu koji je prihvatio iskustva žena u ratu te utvrdio strategije suprostavljanja nasilju i, prevladavajući intenzivno suprotstavljanje mnogih predstavnika u pregovorima s Međunarodnim kaznenim sudom, stigao da silovanje, seksualno ropstvo, nametnuta trudnoća i ostali oblici rodnotemeljenog i seksualnog nasilja budu uključeni u statut Međunarodnog kaznenog suda.”

MARY ROBINSON, BIVŠA VISOKA
POVJERENICA ZA LJUDSKA PRAVA

koji drugi sličan oblik seksualnog nasilja, predstavljaju zločin protiv čovječnosti. Nadalje, posebna pozornost daje se žrtvama ili svjedocima. Članak 68. Statuta kaže da će se paziti na *“sigurnost, fizičko i psihičko blagostanje, dostojanstvo i privatnost žrtava i svjedoka”* te da sudsko vijeće može dati nalog za *“provedbu bilo kojeg dijela postupka in camera ili dopustiti iznošenje dokaza putem elektronskih ili drugih posebnih sredstava. Takve mjere primjenjivat će se osobito kada se radi o žrtvama seksualnog nasilja ili kada je žrtva ili svjedok dijete...”* Te zaštitne mjere poduzete

su, između ostalog, zahvaljujući iskustvima stečenim tijekom sudskih postupaka provedenih na Međunarodnom sudu za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije i Međunarodnom sudu za zločine počinjene u Ruandi.

IZVOR:

[HTTP://WWW.ICCNW.ORG](http://www.iccnw.org)

Osim toga, ženski pokreti na nacionalnoj razini također uspješno promiču ljudska prava žena. U **Ugandi** su pravnici koji se bave ženskim pitanjima lobirali za donošenje novog zakona o zemljišnom vlasništvu, koji ženama omogućuje nasljeđivanje zemljišta od njihovih pokojnih supruge. Običaji su to dugo zabranjivali. Na koncu je lobiranje imalo uspjeha te danas mnoge žene znaju da imaju pravo na zemljište koje im je potrebno za samoudržavanje. Uspjeh je ohrabrio pravnike da se pozabave i drugim za žene važnim pitanjima, kao što je Zakon o obiteljskim odnosima, kojemu je cilj proglasiti nezakonitima prakse kao što su poligamija i fizičko zlostavljanje supruge.

IZVOR:

[HTTP://WWW.ONEWORLD.ORG/IPS2/SEPT98/17_03_046.HTML](http://www.oneworld.org/IPS2/SEPT98/17_03_046.HTML)

3. KRONOLOGIJA

- 1789.** Deklaracija o pravima žene i građanke, Olympe de Gouges
- 1888.** Uspostava Međunarodnog vijeća žena
- 1921.** Međunarodna konvencija o suzbijanju trgovanja ženama i djecom i Dodatni protokol
- 1933.** Međunarodna konvencija o suzbijanju trgovanja punoljetnim ženama
- 1950.** Konvencija o suzbijanju trgovanja ljudima i iskorištavanja prostitucije drugih
- 1953.** Konvencija o političkim pravima žena
- 1957.** Konvencija o državljanstvu udanih žena
- 1962.** Konvencija o pristanku na brak, minimalnoj dobi za sklapanje braka i registraciji brakova
- 1967.** Deklaracija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena
- 1975.** Prva svjetska konferencija UN-a o ženama (Meksiko City)
- 1976.** Početak UN-ova Desetljeća za žene: jednakost, razvoj i mir
- 1979.** Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW)
- 1980.** Druga svjetska konferencija UN-a o ženama (Kopenhagen)
- 1985.** Treća svjetska konferencija UN-a o ženama (Nairobi)
- 1985.** Usvajanje Naprednih strategija iz Nairobija za promicanje žena do godine 2000.
- 1995.** Četvrta svjetska konferencija UN-a o ženama (Peking)
- 1995.** Konvencija o sprječavanju, kažnjavanju i ukidanju nasilja nad ženama (Belem do Para)
- 1998.** Rimski statut Međunarodnog kaznenog suda
- 1999.** Izborni protokol uz Konvenciju o ukidanju svih oblika diskriminacije žena
- 2000.** Protokol za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovanja ljudima, osobito ženama i djecom, koji dopunjuje UN-ovu Konvenciju protiv organiziranog međunarodnog kriminala
- 2000.** 23. posebna sjednica Opće skupštine UN-a na temu "Žene 2000.: rodna ravnopravnost, razvoj i mir za 21. stoljeće"

ODABRANE AKTIVNOSTI

I. AKTIVNOST: PARAFRAZIRANJE KONVENCIJE ZA UKIDANJE SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE ŽENA

I. DIO: UVOD

Ova aktivnost ima za cilj unaprijediti razumijevanje CEDAW-a i namijenjena je poglavito osobama koje nisu pravnici, odnosno nisu upoznate s pravnom terminologijom.

Vrsta aktivnosti: vježba

II. DIO: OPĆE INFORMACIJE O AKTIVNOSTI

Ciljevi i zadaci:

- Povećati svijest o pravima žena
- Upoznati sudionike s pravnom terminologijom
- Razmotriti različite poglede na prava žena
- Razgovarati o pravnim instrumentima za zaštitu prava žena

Ciljna grupa: mladi i odrasli

Veličina/organizacija grupe: 20-25; rad u malim grupama i rasprava u cijeloj grupi

Trajanje: približno 60 min.

Materijal: kopije CEDAW-a, papir, olovke

Potrebne vještine:

Čitanje i parafraziranje pravnih izraza, komunikacija, suradnja, procjenjivanje različitih motrišta.

III. DIO: POSEBNE INFORMACIJE O AKTIVNOSTI

Opis aktivnosti / upute

Voditelj daje uvod u CEDAW i potom zamoli sudionike da se podijele u grupe od 4 ili 5 članova. Svaka grupa dobiva određeni dio CEDAW-a, koji trebaju prevesti na **nepravnički**, svakodnevni jezik. Također, sve grupe mogu dobiti isti članak ili članke, što omogućuje podrobniju i zanimljiviju raspravu jer različiti ljudi različito shvaćaju pojedine formulacije.

Nakon predstavljanja svog "prijevoda", grupa razmatra neku situaciju iz svoje domovine. Rasprava o sljedećim pitanjima može doprinijeti procjeni potrebnih promjena:

- Odvajaju li se u vašem društvu prava žena od ljudskih prava? Ako da, kako se to provodi, zakonom ili običajima?

- Je li to odvajanje neskriveno? Je li to 'životna činjenica' o kojoj zapravo nitko ni ne govori?
- Utječe li na sve žene? Ako ne, na koje žene najviše utječe?
- Opiši primjere odvajanja rodova.
- Kako žene reagiraju na odvajanje?
- Postoje li neka ljudska prava koja muškarci uživaju kao nešto normalno, dok žene da bi im se ta prava priznala moraju uložiti poseban napor?
- Postoje li područja života gdje se od žena očekuje da djeluju putem muškog posrednika? Koje su prepreke neovisnosti žena?
- Što piše u ustavu vaše zemlje o pravima žena? Postoji li nesrazmjer između stvarnosti i ustava?
- Znate li za neki sudski postupak koji se trenutno vodi u svezi s ljudskim pravima žena? Na što se odnosi? Koja prava su pogođena?
- Jesu li pravnici uglavnom upoznati s CEDAW-om i ostalim pravnim instrumentima koji se bave pravima žena?

Praktični savjeti

Rad u malim grupama od 4 do 5 članova omogućuje intenzivniju raspravu i daje šutljivim ili povučenim sudionicima više prilika

da se uključe. Međutim, rezultate grupnog rada uvijek treba predstaviti i raspraviti pred svima kako bi se osigurala ista razina znanja za sve sudionike.

Moguće varijacije

Aktivnost se može izvesti sa svakim pravnim dokumentom, ovisno o interesima sudionika i temama tečaja.

IV. DIO: DALJNJE AKTIVNOSTI

Prikladan nastavak rada može biti organizacija kampanje za prava žena.

Srodna prava / daljnja područja istraživanja

Ljudska prava, prava manjina

II. AKTIVNOST: GOVOR TIJELA ŽENA I MUŠKARACA

I. DIO: UVOD

“Ono što kažeš čini 10% poruke – kako to kažeš čini 90%“. Većina ljudi nije svjesna u kojoj mjeri govor tijela utječe na vanjski utisak i komunikaciju, a još manje su svjesni da se komunikacija žena i muškaraca razlikuje ne samo u riječima nego također u pokretima i gestama.

Vrsta aktivnosti: jedna vježba / igranje uloga

II. DIO: OPĆE INFORMACIJE O AKTIVNOSTI

Ciljevi i zadaci:

- Produbljavati osjetljivost u komunikaciji
- Razvijati empatiju
- Razumjeti uloge rodova

Ciljna grupa: mladi i odrasli, odnosno mladići i djevojke od 12 godina naviše

Veličina grupe / organizacija grupe: 20-25; rad u malim grupama i parovima te svi zajedno

Trajanje: približno 60 min.

Priprema: osigurajte sudionicima dovoljno mjesta za kretanje.

Potrebne vještine:

Kreativne vještine, gluma

III. DIO: POSEBNE INFORMACIJE O AKTIVNOSTI

Opis aktivnosti / upute

Najprije sudionice razmatraju govor tijela karakterističan za žene, a sudionici govor tijela karakterističan za muškarce. To obuhvaća karakteristične položaje tijela pri hodaњу, sjedenju ili razgovaranju s drugima u raznim situacijama. Sudionici trebaju ne samo razgovarati o govoru tijela, nego i isprobati različite geste i položaje tijela.

Potom voditelj pokazuje rodno-specifično ponašanje i govor tijela u različitim situacijama (npr. pomoću slika ili fotografija). Sudionici trebaju pokušati oponašati položaje koje vide na slikama te osvijestiti svoje osjećaje u pojedinim situacijama.

Nakon te uvodne vježbe grupu treba podijeliti u parove, po mogućnosti mješovite. Svaki par ima zadatak pripremiti jednu od sljedećih situacija kao skeč koji će izvesti pred ostalima:

- Otac se naljutio na kćer zato što je kasno došla kući.
- Mladić se pokušava udvarati ženi na ulici.
- Nova kolegica moli kolegu za pomoć jer ne zna mnogo o poduzeću.
- Par večera u restoranu. Plaćaju i odlaze.

Skečeve treba odglumiti pred publikom. Nakon toga može se razgovarati o učinku nestereotipnog govora tijela, npr. kako društvo reagira kad se muškarac ponaša kao žena i obrnuto.

Praktični savjeti

Sudionicima može biti zanimljivo doživjeti sebe u ulozi drugog spola, ali to može biti teško onima koji potječu iz kultura u kojima su spolne uloge strogo podijeljene i uvelike se razlikuju. Stoga neka voditelj odluči u kojem smjeru krenuti bez izlaganja opasnosti od 'pobune'.

IV. DIO: DALJNJE AKTIVNOSTI

U nastavku se može analizirati interakcija žena i muškaraca primjerice tijekom rasprave ili na filmu.

Srodna prava / daljnja područja istraživanja:

Opća ljudska prava, prava manjina

REFERENCE

Abiella, Rosalie. 1987. *The Evolutionary Nature of Equality*. in: Mahoney, Kathleen i Sheilah Martin. *Equality and Judicial Neutrality*. Toronto: Carswell.

Achieng, Judith. 1998. *RIGHTS-UGANDA: Women benefit from new Land Legislation*. Dostupno na adresi: http://www.oneworld.org/ips2/sept98/17_03_046.html

Amnesty International Australia. *Defending women's rights. Nigeria: Condemnation of the death penalty. Concerns on the implementation of new Sharia-based penal codes*. Dostupno na adresi: <http://www.amnesty.org.au/women/action-letter09.html>

Amnesty International. *Female Gender Mutilation – A Human Rights Information Pack*. Dostupno na adresi: <http://www.amnesty.org/ailib/intcam/femgen/fgm1.htm>

Another girl child killed in Tamil Nadu. Dostupno na adresi: <http://newsarchives.indiainfo.com/2000/12/17/17female.html>

Benedek, Wolfgang, Gerd Oberleitner i Esther Kisaakye (ur.). 2002. *Human Rights of Women: International Instruments and African Experiences*. London: Zed Books.

Boletín Red Feminista Latinoamericana y del Caribe contra la violencia doméstica y sexual. Isis, Br. 20. July/September 1998.

Bravo, Rosa. 1998. *Pobreza por razones de género. Precizando conceptos. En Género y Pobreza, Nuevas dimensiones*. Santiago de Chile: Editores Isis.

Cook, Rebecca. 1994. *State Accountability under the Women's Convention*. In: *Human Rights of Women*. University of Pennsylvania.

ECLAC Women and Development Unit. 2000. *The challenge of gender equity and human rights on the threshold of the twenty-first century*. Santiago.

Emily Davison. Dostupno na adresi: <http://www.spartacus.schoolnet.co.uk/Wdavison.htm>

Falcón O'Neill, Lidia. 1999. *Historia de los Derechos de las Mujeres. La construcción del Sujeto Político*. Seminario Internacional de Derechos Humanos. Movimiento Manuela Ramos. Lima.

Inter-American Commission on Human Rights – Organization of American States. Report N°54/01, Case 12.051, *Maria da Penha Maia Fernandes – Brazil*, 16 April 2001. Dostupno na adresi: <http://www.cidh.oas.org/annualrep/2000eng/ChapterIII/Merits/Brazil12.051.htm>

International Center for Research on Women. 1998. *Information Bulletin: After the Peace: Women in Post-Conflict Reconstruction*. Dostupno na adresi: <http://www.icrw.org/docs/postconflictinfo-bulletin.pdf>

Kamat, Jyostna. *The tradition of Sati in India*. Dostupno na adresi: <http://www.kamat.com/kalranga/hindu/sati.htm>

Karam, Azza. 1998. *Beyond Token Representation*, in: *Women in Parliament: Beyond Numbers*. Dostupno na adresi: <http://www.idea.int/women/parl/toc.htm>

Koenig, Shulamith. 1998. *Embracing Women as Full Owners of Human Rights*, in: Haxton, Eva i Claes Olsson (ur.), *Gender Focus on the WTO*. Uppsala: ICDA.

Moller Okin, Susan. 1998. *Justice, Gender and the family*, New York: Basic Books.

Neuhold, Brita i Birgit Henökl. 2000. *Women's Rights – Human Rights: From Dream to Reality*. Vienna: Austria Service for Development Co-Operation.

NGO Committee on UNICEF. Factsheet: Girl Child Health Issues. Dostupno na adresi: <http://www.girlsrights.org/factsheets/health.pdf>

NGO Committee on UNICEF. Factsheet: Girl Child Health Issues. Dostupno na adresi: <http://www.girlsrights.org/factsheets/hivfactsheet.pdf>

Niarchos, Catherine M. 1995. *Women, War, and Rape: Challenges Facing The International Tribunal for the Former Yugoslavia. Human Rights Quarterly* 17.4 (1995) 649-690. Dostupno na adresi: http://muse.jhu.edu/demo/human_rights_quarterly/17.4niarchos.html#Rape

Pandjarian, Valeria. 2003. *Investigating and Analyzing a Strategy*, in: *Women, Law and Development International*. São Paulo: Cladem Brazil.

People's Decade for Human Rights Education. 2002. *Passport to Dignity*. New York.

People's Decade for Human Rights Education. 2002. *Women hold up the Sky*. New York.

People's Decade for Human Rights Education. 1999. *Between their Stories and our Realities*. New York.

Power, Carla. 2002. *The Shackles of Freedom. The end of communism was supposed to make life better for women. Has it?* Newsweek International, 18 March 2002. Dostupno na adresi: <http://www.cdi.org/russia/johnson/6142-2.cfm>

Reimann, Erich. 1996. *Germany Breaks Up Sex Slave Ring*, Associated Press, 13 December 1996. Dostupno na adresi:

<http://www.catwinternational.org/fb/Germany.html>

Resolution A/Res/48/104, 20 December 1993. *Declaration on the Elimination of Violence against Women*.

Seifert, Ruth. 1996. "The Second Front: The Logic of Sexual Violence in Wars" in: *Women's Studies International Forum* 19 (1/2) 1996, 35-43.

Shanti, Dairian. 1998. *Equality and the Structures of Discrimination*. in: Yaeli, Danieli i Elsa Stamatopoulou, Clarence Dias (ur.). New York.

Shiva, Vandana. 1998. *Monocultures, Monopolies, Myths and The Masculinisation of Agriculture*. Dostupno na adresi: <http://gos.sbc.edu/s/shiva2.html>

The Prosecutor vs. Jean-Paul Akayesu. ICTR-96-4, 2 September 1998.

The Vienna Declaration and Programme of Action. 1993.

Torrevillas, Domini M. 2002. *Why I am for House Bill 4110*, The Philippine Star, August 29, 2002. Dostupno na adresi: http://www.remedios.com.ph/fhtml/mk4q2002_wiaf.htm

United Nations. 2001. *Multilateral Treaty Framework: An Invitation to Universal Participation, Focus 2001: Right of Women and Children*.

United Nations. 2000. *Women, Peace and Security*, Study submitted by the Secretary-General pursuant to Security Council resolution 1325 (2000).

DODATNE INFORMACIJE:

Campaign for a Latin American and Caribbean Convention on Sexual Rights and Reproductive Rights: www.convencion.org.uy

CLADEM – Latin American and Caribbean Committee for the Defense of Women Rights: www.cladem.org (na Engleskom, Portugalskom i Španjolskom).

Economic Commission for Latin America and the Caribbean: <http://www.eclac.org>

Equality Now: <http://www.equalitynow.org>

International Council of Women: <http://www.icwcif.org>

Terre des Femmes – Menschenrechte für die Frau e.V.: <http://www.terredesfemmes.de>

Organization of American States: <http://www.oas.org>

People's Movement for Human Rights Education: <http://www.pdhre.org>

RSMLAC – Latin American Women's Health Network: <http://www.rsmlac.org>

United Nations: Commission on the Status of Women: <http://www.undp.org/fwcw/csw>

United Nations: Committee on the Elimination of Discrimination against women: <http://www.un.org/DPCSD/daw/cedaw>

United Nations: Division for the Advancement of Women: <http://www.un.org/DPCSD/daw>